

Dr. sc. Željko Karula
Alca d.o.o.
Korčulanska 3c
Zagreb 10000
historik2000@gmail.com

Primljeno/Received: 12.12.2014.
Prihvaćeno/Accepted: 10.02.2015.

ISTAKNUTI DARUVARSKI PRVAK HSS MIJO IPŠA „SNALAŽENJE U NEVREMENIMA“ – ZAPISNIK SA SASLUŠANJA MIJE IPŠE PRED ODJELJENJEM ZA ZAŠTITU NARODA (OZNA) (1945. – 1946.)

Sažetak: U radu se daje prikaz života i političkog djelovanja Mije Ipše, istaknutog prvaka HSS-a s daruvarskog područja. Okosnica rada je prilog Zapisnik o saslušanju Mije Ipše, što ga je provodilo Odjeljenje za zaštitu naroda (OZNA) u razdoblju od 1945. do 1946. godine pripremajući veliki sudski proces protiv vođa HSS-a, među njima i protiv Mije Ipše. Zapisnik je ostao sačuvan u Hrvatskome državnom arhivu, u osobnom fondu povjesničara Bogdana Krizmana. Izvornik zapisnika čuva se u Vojnom arhivu Srbije.

Ključne riječi: Mijo Ipša, HSS, Drugi svjetski rat, NDH, puč Vokić-Lorković

Uvod

Drugi je svjetski rat na hrvatskim područjima bio izrazito krvav i traumatičan. Političke i društvene snage hrvatskog naroda podijelile su se po liniji antifašizma i fašizma. Veći dio vodstva najveće hrvatske stranke u međuratnom razdoblju, Hrvatske seljačke stranke (HSS), odlučio je kako ovaj rat nije njihov i kako treba pričekati da Velike sile odluče sukob. To je bila tzv. mačekovska središnja linija „politike čekanja“ da vanjski čimbenici donesu konačno rješenje. Međutim, stvari se nisu odvijale po željama vodstva HSS-a jer je stranku zahvatila velika diferencijacija članstva pa i nekih vodećih ljudi stranke. Tijek i akteri Drugoga svjetskog rata na hrvatskome (jugoslavenskom) području prisilili su središnje vodstvo HSS-a da se ipak uključi u različite aranžmane i pregovore s ustaškim vlastima i partizanskom stranom. Nakon što su još 1942. tražili od ustaša da napuste vlast i osnuju nestranačku vladu, u ljeto i jesen 1943. prihvatili su pregovore s ustaškim zvaničnicima o formiraju koalicijske vlade ustaša i HSS-a. Pregovori su propali jer je vodstvo HSS-a uvidjelo da ustaški prijedlozi vode kompromitaciji HSS-a pred zapadnim Saveznicima. Sljedeće godine vodstvo HSS-a vodi pregovore u ljeto 1944. i s partizanskom komunističkom stranom, na poticaj iz Londona, ali HSS-ove zahtjeve za ravnopravnim sudjelovanjem u vlasti sa NOP-om komunisti nisu mogli

prihvatiti. Tada ustaška strana, shvativši da Njemačka gubi rat, na poticaj Pavelića, ponovno pokreće pregovore s HSS-om koji su trebali dovesti, uz Pavelićev pristanak, prestrojavanje Nezavisne Države Hrvatske (NDH) na stranu zapadnih demokracija, a ustaše i Pavelić su uz osobna jamstva o sigurnosti, trebali odstupiti s vlasti. Glavni pregovarači s HSS-om bili su ministar unutrašnjih poslova Mladen Lorković i ministar oružanih snaga Ante Vokić. Vlast bi se potom trebala prenijeti na HSS, što je uključivalo i postavljanje na zapovjedna mjesta u vojsci onih domobranskih časnika koji su bili skloni HSS-u, uklanjanje ustaških pukovnika, razoružavanje Nijemaca i nepokornih ustaša. Međutim, nakon Pavelićeva odustajanja od pregovora i raskrinkavanja „puča Vokić-Lorković“ mnogi prvaci HSS-a i domobranski časnici koji su bili dio pripremanog „puča“ završili su po zatvorima ili pogubljeni.¹ U ta turbulentna vremena i događaje je bio uključen i prvak HSS-a s daruvarskog područja Mijo Ipša.

***

Mijo (Milivoj) Ipša rođen je u srednje imućnoj seljačkoj obitelji od oca Tome Ipše i majke Julijane, rođ. Štaba u mjestu Madžarevo kod Novog Marofa 25. siječnja 1896. godine.² Ovdje je vjerojatno pohađao pučku školu. Nakon toga odlazi u Varaždin gdje završava Gradsku šegrtsku školu s odličnim uspjehom.³ Poslije povratka kući bavi se poljodjelstvom na obiteljskom imanju. Već tada počinje se zanimati za politiku, posebno o položaju seljaka i seljačkoga gospodarstva te negdje oko polovine 20-ih godina postaje tajnikom novomarofske kotarske organizacije HSS-a, da bi već 4. studenog 1927. postao zastupnik toga kotara u Oblasnoj skupštini Zagrebačke oblasti sa sjedištem u Zagrebu.⁴ Ovdje zamjenjuje Pavla Maticu koji je izabran za zastupnika HSS-a u Narodnoj skupštini u Beogradu na izborima 11. rujna 1927. godine. Tu biva biran u Odbor za narodnu prosvjetu te Odbor za narodno zdravlje i socijalnu pomoć, u kojima se uglavnom bavio gospodarskim problemima svoga kraja.

Na sjednici Oblasne skupštine zagrebačke 27. prosinca 1927. Ipša uzima riječ i naglašava da je u njegovoj općini: „stanje naroda dosta bijedno (...) Zagorje je prenapučeno (...) Tu živi sedam i više duša na jednom jutru zemlje“. Traži da se u njegovoj općini (Novi Marof) osnuju

¹ Ovdje ću samo spomenuti određenu literaturu o toj problematici, više vidi u bibliografiji navedenih djela: BOBAN, Ljubo, *Dr. Tomo Jančković: HSS između zapadnih saveznika i jugoslavenskih komunista*, Zagreb, 1996., IVIČEVIĆ, Jozo, *HSS u ratu i „puč Vokić-Lorković“*, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 3., 1995., str. 223 – 248, KISIĆ-KOLANOVIĆ, Nada, *Mladen Lorković – ministar urotnik*, Zagreb 1998., RADELIĆ, Zdenko, *Božidar Magovac*, Zagreb, 1999., BOBAN, Branka, *Sudski progoni prvaka Hrvatske seljačke stranke (1945. – 1948.)*, *Dijalog povjesničara – istoričara*, sv. 8, Zagreb, 2004., str. 239 – 260. U radu B. Boban vidi sudbinu vodećih HSS-ovaca poslije rata.

² Kratku biografiju Mije Ipše vidi u: LEČEK, Suzana, Ipša, Mijo, *Hrvatski biografski leksikon*, 6., Zagreb, 2005., str. 52., (R), Ipša, Mijo, *Tko je tko u NDH*, Zagreb, 1998., str. 163.

³ Godišnji izvještaj obiju pučkih gradskih Dječjačkih učiona i šegrtske škole slob. i kralj. grada Varaždina, Zagreb, 1908., str. 28.

⁴ Radićev Sabor 1927. – 1928. Zapisnici Oblasne skupštine Zagrebačke oblasti, Zagreb, 1993., str. 137.

knjižnice „Seljačke Sloge“ i učiteljske škole jer bez njih nema „prosvjete ni slobode“. U svom govoru branio je i zaposlenike rudnika Ivanovo Polje jer tamo „vlasnici šikaniraju radnike (...) kojima se snizuju dnevnice“.⁵ U to vrijeme Ipša se često počinje javljati i po novinama i braniti politiku Oblasne skupštine zagrebačke oblasti. Svoje ideje iz rada Oblasne skupštine promovira u novinama boreći se protiv lihvarstva i agitirajući na osnivanju seljačkih zadruga i rješenju „žitne krize“ u Zagorju. Upućuje poziv za izgradnju tvornice umjetnoga gnojiva u Novom Marofu jer je to „želja čitavog Zagorja“, a novac bi namaknula zagrebačka oblast uzimanjem zajma.⁶ Također se osvrće na politiku „pučkaša“ u novomarofskom kotaru osuđujući njihovu „trgovinu s vjerom“, ali narod zna razlikovati „politiku od vjere“.⁷ U osvrtu na napad jednog liječnika u listu „Narodna politika“ brani odluku Oblasti da se uvedu „besplatni oblasni liječnici“, pri čemu napada liječnički zbor da izrabljuju bolesne seljake i iskorištavaju njihovu bolest za bogaćenje.⁸

Nekoliko mjeseci nakon proglašenja šestosiječanjske diktature 1929. godine Ipša se s obitelji preseljava u Veliki Miletinac pokraj Daruvara. Za sada nema podataka da je bio aktivan u razdoblju diktature. Nakon obnove stranačkog djelovanja 1935. godine postaje predsjednikom daruvarskoga kotarskog odbora HSS-a. Na izborima za Narodnu skupštinu 1938. godine izabran je za zastupnika daruvarskog kotara, pri čemu je lista HSS-a na čelu s Mijom Ipšom dobila 4.409 glasova ili 61.55%. U odnosu na izbore 1935. godine broj glasova za HSS na području Daruvara znatno je porastao.⁹ Nakon sporazuma Cvetković – Maček od 26. kolovoza 1939. godine Ipša često radi kao specijalni izaslanik vodstva HSS-a u pitanjima reorganizacija pojedinih kotarskih ograna HSS-a, u kojima se usred loših političkih i gospodarskih uvjeta javlja nezadovoljstvo i raslojavanje u vodstvima lokalnih mjesnih organizacija HSS-a, ovisno i o lokalnim prilikama.¹⁰ Također, bio je aktivan i kao član ravnateljstva „Gospodarske sloge“ (GS) u koje je izabran na četvrtoj glavnoj skupštini GS 15. srpnja 1939. godine.¹¹

Nakon uspostave Nezavisne države Hrvatske (NDH) tijekom travnja 1941. godine u početno se vrijeme pasivizira. U iskazu koji je Ipša dao OZNA-i znakovito stoji: „Mnogo kasnije poslije sloma (misli se Kraljevine Jugoslavije 1941., op.a) možda dva do tri mjeseca čuo

⁵ Radićev Sabor 1927. – 1928., n. dj., str. 196.

⁶ Mijo Ipša, Kako da se pomogne Zagorju?, Narodni val, br. 120., 24. V. 1928., str. 6.

⁷ Mijo Ipša, Fijasko pučkaša u novomarofskom kotaru, Narodni val, br. 37., 30. VIII. 1927., str. 6

⁸ Mijo Ipša, Selo i zdravstvena politika, Slobodni glas, br. 27., 27. II. 1929., str. 4.

⁹ JANČIKOVIĆ, Tomo, Hrvati u izborima 11. prosinca 1938., Zagreb, 1939., str. 31.

¹⁰ Tako je prema izvješću sreskog načelstva u Sinju Banskoj vlasti u Zagrebu izvršena reorganizacija mjesnog odbora HSS-a u Krušvaru 1. listopada 1940. pod vodstvom izaslanika iz Zagreba Mije Ipše. U izvješću se ističe da je na sastanku mjesne organizacije HSS-a u Krušvaru prisustvovao izaslanik vodstva HSS-a *Mijo Ipša, pri čemu je iz organizacije istupilo „nekoliko nezadovoljnika“* (komunisti) kritikujući sadašnju upravu HSS-a u Hrvatskoj.

¹¹ Ravnateljstvo Gospodarske Sloge, Gospodarska sloga, br. 15., 5. VIII. 1939., str. 4.

sam za proglas dr. Mačeka kojim je naredio navodno pokoravanje novim vlastima. Ja lično nisam vjerovao da je dr. Maček takav proglas izdao već sam mislio da je to najobičnija ustaška podvala. Dok sam bio u mome selu ja nijesam vodio nikakovu aktivnu politiku. Par puta me je kotarski predstojnik Mihaljić pozivao, da ja pređem ustašama, ali sam ja to uvijek kategorički odbijao.¹² Nakon toga Ipša je bio imenovan zastupnikom u Hrvatski državni sabor 1942., ali se nije odazvao, zbog čega, prema poznatim podacima, nije snosio nikakve posljedice. Zbog neodazivanja na Sabor partijsko rukovodstvo Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP) iz okolice Daruvara često je pokušavalo stupiti u vezu s Ipšom, koji je otvoreno pokazivao neslaganje s ustaškim režimom, ali je i odbijao svaki kontakt s NOP-om te se jasno deklarirao kao jedan od pobornika Mačekove središnje linije „politike čekanja“.¹³

Partijski aktivisti zapažaju dvostruku liniju Ipšina političkog djelovanja, njegovo prikazivanje kao pristalice NOP-a i donekle suradnju s partizanima posebno u okvirima narodnooslobodilačkih odbora (NOO), ali i njegove uske veze s domobranskim pukovnikom Matijom Čanićem zapovjednikom Gorske divizije u Daruvaru i veze s vodstvom HSS-a u Zagrebu.¹⁴ Brojni iskazi HSS-ovih dužnosnika upućuju na to da je stranka ozbiljno računala na domobranstvo NDH kao čimbenik koji se može kontrolirati ili navesti da djeluje u skladu s HSS-ovim programom i odlukama, a posebice u trenutku povratka na vlast u Hrvatskoj, kada se Saveznici iskrcaju na Balkanu (Jadrano). Nekoliko je svjedoka zbog toga domobranstvo nazvalo budućom „vojskom HSS-a“. Mijo Ipša je na saslušanju pred OZNA-om izjavio da je još u lipnju 1941. posjetio Augusta Košutića (čelnog čovjeka HSS-a nakon Mačekovog interniranja i zatočeništva u Kupincu i logoru Jasenovac) koji ga je uputio da govori među narodom da idu u domobranstvo ako ih vlast bude prisiljavala da pristupaju vojsci. To su redom bili važni i položajem istaknuti časnici, uključujući i tadašnjeg zapovjednika Oružanih snaga NDH, generala Matiju Čanića (od veljače do listopada 1943. zapovjednik 4. gorskog zdruga u Daruvaru), koji se „oduševio za (...) HSS, pruža joj suradnju, a šalje u Daruvar avion da dovede narodnog zastupnika Miju Ipšu u Zagreb da mu bude veza s Košutićem“.¹⁵

¹² Vidi iskaz u prilogu.

¹³ JELIĆ-BUTIĆ, Fikreta, Hrvatska seljačka stranka, Zagreb, 1983., str. 159.

¹⁴ Građa za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, knjiga V., Slavonski Brod, 1966., str. 341 – 342.

¹⁵ Hrvatski državni arhiv (HDA), fond Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Hrvatske (SDS RSUP SRH), kut. 14, 010.37, Košutić, August, 377. Iskaz Branka Figurića. Detaljnije o tome: KARAULA, Željko, Previranja u Bjelovaru uoči „puča Vokić-Lorković“ 1944. godine, Cris – Povijesno društvo Križevci, br. 1., 2008., str. 141 – 149. Matija Čanić (Gospić, 1901. – Buenos Aires, 1964.), general. Služio u austrougarskoj i jugoslavenskoj vojsci. U Hrvatsko domobranstvo primljen u činu konjaničkog pukovnika, da bi bio postavljen na čelo Vojnog stožera u Sarajevu, a poslije za zapovjednika 2. pješačke divizije. Kratko je vrijeme zapovjednikom 369. pješačke divizije te zatim 1. pješačke divizije. Većinu 1943. provodi kao zapovjednik 4. gorskog

Ipša je koristio svoj politički utjecaj na hrvatsko, mađarsko i češko-slovačko stanovništvo daruvarskog kraja govoreći da ne treba ići u partizane, da treba izbjegavati sukobe s ustašama i Nijemcima te da treba ostati po strani između jednih i drugih.¹⁶ No, nakon održane konferencije pristaša bivše HSS u Voćinu od 26. rujna 1943. pod okriljem NOP-a i poslanog proglašenja s konferencije za pristupanja NOP-u, počela su znatna kolebanja među hrvatskim stanovništvom daruvarskoga kraja i lijevo orijentiranim članovima HSS-a. Stoga Mijo Ipša djeluje na osnovi naputaka iz Zagreba i poziva ljude neka, ako ne mogu drugačije, ulaze u NOO-e i političke organizacije NOP-a, ali da u njima provode „Mačekovsku politiku“.¹⁷ Ipša je stalno u kontaktu s vodstvom stranke te jedan od ključnih zagovornika HSS-ovske „politike čekanja“ na području daruvarskoga kraja. Često odlazi u Zagreb posredstvom zapovjednika IV. gorske divizije u Daruvaru te se tu sastaje s Mačekovim predstavnicima, gdje dobiva upute za rad na terenu. Mijo Ipša je formalni vođa skupine HSS-ovaca s daruvarskog područja te zajedno sa Šimunom Šimunovićem, Ignacom Valečićem, Nikolom Kadakom, Valentom Domovićem i Vinkom Častekom djeluje u mjestima Šupljoj Lipi, Velikoj i Maloj Maslenjači, Donjoj Vrijeski, Miletincu, Đulovcu i mnogim drugima, utječući na ljude da ne pristupaju NOP-u, pri čemu su zahvaljujući svom utjecaju uspjeli izvući neke ljude iz njemačkih zatvora koji su surađivali s NOP-om, stječući tako još veći ugled među stanovništvom.¹⁸ Sredinom 1943. godine Ipša postaje jedan od istaknutijih Mačekovih emisara sa zadatkom da se poveže s oblasnim rukovodstvom NOP-a, da ispita službeno mišljenje o međusobnoj suradnji HSS-a i NOP-a i uvjetima te suradnje. Pregovori s pripadnicima NOP-a započeli su u ljeto 1943., pri čemu je Ipša bio čvrst, uvjetovavši suradnju s NOP-om stvaranjem zasebnih postrojbi HSS-a s političkim komesarima iz redova HSS-a unutar antifašističkog pokreta. Ipša je obećavao u pregovorima da će, u slučaju ispunjenja njegovih zahtjeva, zahvaljujući njegovim vezama s generalima Čalićem i Grlićem te vodstvom HSS iz Zagreba, čitave domobranske postrojbe prijeći na stranu NOP-a.¹⁹

---

zdruga u Daruvaru, da bi ovdje bio u kolovozu 1943. promaknut u čin generala. Prema partizanskim izvorima odgovoran je za mnoge zločine nad stanovništvom daruvarskog kraja. U veljači 1944. postavljen je za zapovjednika Oružanih snaga NDH, ali nakon sloma „puča Vokić-Lorković“ biva smijenjen s položaja i stavljen na raspolaganje MINORS-u. Nakon sloma NDH povlači se u Austriju gdje ga uhićuju Saveznici, ali uspijeva izbjeći izručenje Jugoslaviji te bježi u Argentinu. POJIĆ, Milan, Čanić, Matija, Tko je tko u NDH, Zagreb, 1998., str. 78.

¹⁶ KRNIĆ, Zdravko, Radnički i narodnooslobodilački pokret Daruvar, Daruvar, 1979., str. 168.

¹⁷ KRNIĆ, n. dj., str. 258 – 259.

¹⁸ KRNIĆ, n. dj., str. 268.

¹⁹ RADELIĆ, Zdenko, Božidar Magovac. S Radićem između Mačeka i Hebranga, Zagreb, 1999., str. 149. Glede političkih komesara iz redova HSS-a vidi dopis Tita Glavnom štabu Hrvatske: Zbornik dokumenata i podataka o NOR-u jugoslavenskih naroda, tom II., knjiga 10., Beograd, 1962., str. 247.

Prema izvješću Olega Mandića, suradnika ZAVNOH-a od 23. prosinca 1943. godine, Ipša je bio jedan od jakih individua HSS-a koji čvrsto drže pod „svojim uplivom čitave nizove općina“.²⁰ Partizanskom su vodstvu Ipšino djelovanje u provođenju Mačekove „politike čekanja“ i njegov utjecaj u narodu bili značajna smetnja, pri čemu je on i na partijskom savjetovanju za sjevernu Hrvatsku od 17. siječnja 1944. označen kao važna prepreka koja se mora prevladati „u narodu“.²¹ Na istom savjetovanju donesen je zaključak da Ipšu treba „raskrinkati i to tako da sam narod traži da se sve takove likvidira“.²² Partizanski aktivisti su agitirali među narodom da Ipša i ostali HSS-ovci surađuju s okupatorom, ali često nisu imali uspjeha jer su Ipša i još neki HSS-ovci formalno sudjelovali u stvaranju NOO-a i radili u redovima NOP-a. Zbog svojih veza s Košutićem i čestih odlazaka u Zagreb po direktive, s obzirom na to da je živio na oslobođenom partizanskom teritoriju, Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju prema izvješću od 1. prosinca 1943. zabranilo je odlazak Ipši u Zagreb i kontakt s vodstvom HSS-a.²³ Stoga je Ipša bio uhićen i zatvoren od strane partizana početkom 1944., zbog čega nakon što je oslobođen odlazi u Zagreb.

Ovdje je bio upleten u pokušaj stvaranja ili reaktiviranja predratne organizacije HSS-a, Seljačke zaštite. U svojem iskazu danom pred istražiteljima UDBA-e Tomo Baburić je naveo da je na prvom sastanku zagrebačkog HSS-a od početka rata HSS-ovac Mijo Ipša izjavio da je veći dio domobranstva i manji dio ustaške vojnice bio suglasan s osnivanjem „Hrvatske šume“, dragovoljačkih oružanih snaga naklonjenih HSS-u. Došlo je do spora između Baburića te Pernara i Ipše jer je Baburić naveo da bi osnivanje takve organizacije značilo sukobljavanje s partizanima. Na tom sastanku ništa nije zaključeno, a na jednom od idućih sastanaka Tomašić je iznio prijedlog o organiziranju „Bijele garde“, organizacije koja bi služila onemogućivanju širenja partizanskog pokreta, ali i osiguranja vojnih postrojbi za HSS. Košutić, Ipša i ostali prisutni prvaci složili su se s ovom idejom i predložili infiltraciju „Bijele garde“ u redove partizana te razbijanje partizanskoga pokreta iznutra. Međutim, nema podataka kako se ova operacija odvijala, očito neuspješno.²⁴

Mijo Ipša bio je jedan od istaknutih članova HSS-a koji su nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943. razmatrali prijedlog predsjednika vlade NDH Nikole Mandića o stvaranju koalicijske vlade, međutim taj dogovor je tada propao.²⁵ U Zagrebu u ljeto 1944. godine sudjeluje u „puču

²⁰ Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalističkoj revoluciji – Građa 1941. – 1945., VII., Zagreb, 1987., str. 709.

²¹ Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalističkoj revoluciji – Građa 1941. – 1945., VIII., Zagreb, 1988., str. 446.

²² Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalističkoj revoluciji, VIII., n. dj., str. 452.

²³ Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalističkoj revoluciji, VII., n. dj., str. 524.

²⁴ HDA, fond SDS RSUP SRH, kut. 14, 010.37, Baburić Tomo, 18. Iskaz Tome Baburića 25. ožujka 1947.

²⁵ KRIZMAN, Bogdan, Ustaše i Treći Reich, knjiga 1., Zagreb, 1983., str. 146.

Vokić-Lorković“. Preko Ipše uspostavljena je veza urotnika s domobranskim generalima Matijem Čanićem i Stjepanom Grličem o organiziranju odbora za preuzimanje vlasti u daruvarskom kraju, pri čemu je Ipša imao određene veze i s nekim engleskim časnicima koji su se nalazili pri Glavnom štabu NOP-a na Papuku. Nakon uspostavljanja veze s Englezima, od kojih je očito dobio neke instrukcije ili jamstva, Ipša zrakoplovom koji mu osigurava general Matija Čanić, kao što je već spomenuto, odlazi u Zagreb radi dogovora s vodstvom stranke.²⁶ Dana 21. srpnja 1944. Ipša piše pismo iz Zagreba svome stranačkom prijatelju Vinku Časteku u kojem ga obavještava: „Situacija se mijenja. Mi stojimo pred krajem rata, koji može završiti za par dana, a doduše može trajati još koji mjesec. Stoga je potrebno biti na oprezu. Prvo budite u vezi s generalom Grličem. Naše ljude na zgodan način obavještavajte, da ne bježe od oružja. Kad dođe čas ustaše neka ne bježe nikud, da ne postradaju jer su naši, a pogotovo Majerova bojna, koja je poštena (...). Samo moramo biti složni i stajati svaki na svom mjestu. (...) Šaljem vam nešto letaka. Gledajte da idu u širu okolicu. Makar preko vojske razgovarajte s našim ljudima. Kad predsjednik Maček pozove, Vi u sporazumu s generalom Grličem preuzmite vlast. Upute ćete dobiti. Svaki dan treba biti pripravan. Treba i zaštitu, makar u vrlo malom broju ponoviti s pouzdanim ljudima, tajno da nitko ne zna i to u svakom selu gdje se može.“²⁷ Međutim, nakon propasti puča i bijega A. Košutića na partizanski teritorij, Mijo Ipša je uhićen 29. kolovoza 1944. i zajedno s nizom bivših stranačkih prvaka HSS-a (Pernar, Torbar, Smoljan, Farofil, Tomašić, Mišetić, Pešelj i dr.) osuđen na tri godine zatvora.

Slom NDH dočekao je u u bolnici u koju je prebačen 25. travnja 1945. godine. Bio je jedan od rijetkih HSS-ovaca koje komunistička vlast nije pustila na stranačku konferenciju HSS-a od 2. do 4. rujna 1945. u hotelu „Esplanada“ u Zagrebu. Sve do 1947. biva pod istragom, kada je optužen za „političku suradnju“ s ustašama te za ulogu u „puču Vokić-Lorković“. Komunističke su vlasti planirale velik sudski proces protiv prvaka HSS-a A. Košutića, B. Smoljana, dr. I. Šubašića, dr. Juraja Šuteja i Mije Ipše, ali se od toga odustalo te je Mijo Ipša ipak oslobođen. Godinu dana kasnije opet je uhićen i osuđen na osam mjeseci zatvora i prisilnog rada zbog „špekulacije i privredne sabotaže“. Kaznu je odslužio na zagrebačkoj Kajzerici. Nakon izlaska iz zatvora Ipša se više ne uključuje u politički život. Umire u Velikom Miletincu 13. travnja 1969. godine.

***

²⁶ KISIĆ-KOLANOVIĆ, Nada, Mladen Lorković – ministar urotnik, Zagreb, 1998., str. 349.

²⁷ KRNIĆ, n. dj., str. 320.

PRILOG: 28

Zapisnik

od 16.VIII.1945.

načinjen kod JAVNOG TUŽIOCA ZA GRAD ZAGREB

o izpitu IPŠA Mijo kao okrivljenika

PRISUTNI:

Iztražni sudac: Dr. Križanić

Zapisničar: Hesky Ivka

Prema odredbi iztražnog sudca: Na zahtjev okrivljenika:

Sudski svjedoci: -

Početak u sati podne

Okrivljeni odgovara na obća pitanja:

Ime i prezime (nadimak ako ima)? Ipša Mijo

Ime i prezime roditelja

(djevojačko prezime matere)? Tomo i Julijana rođj. Štaba

Koje ste vjere? rkt.

Gdje ste rođjeni? Madjarevo. kotar Novi Marof

Gdje živite? Miletinci opć. Ve[liki] Bastaji kotar Bjelovar

Koliko imate godina?

(dan, mjesec i godina rođenja) 25. I.1896.

Čiji ste državljanin? Jugoslavenski

Koji Vam je materinski jezik? Hrvatski

Čime se zanimate? seljak i posjednik

Kakve su Vam porodične prilike? Oženjen, 1 sin

Jeste li pismeni?

(školska naobrazba) Jeste

Jeste li služili vojsku? Jeste

Kakvog ste imovnog stanja? 26 j. zemlje sa šumom, kuću i gospodar. zgrade u Miletincu

Da li ste kad i zašto osuđivani? samo politički, odnos prema NOP-u: sin Zvonko u NOV-i

Da li ste sad pod iztragom? Jeste

²⁸ HDA, fond Bogdan Krizman, kut 66., Zapisnik sa saslušanja Mije Ipše. Ovo je omot dosjea, odnosno zapisnika o ispitanju Mije Ipše od 15. kolovoza 1945. Ispitivanje Mije Ipše započelo je 26. svibnja 1945. i završilo 8. ožujka 1946. godine. Dio ovog iskaza nalazi se i u fondu: HDA, fond SDS RSUP SRH, kut. 14, 010.37, Košutić, August. Iskaz Mije Ipše.

(Ako je malodoban).

Tko Vam je zakonski zastupnik?-

U pogledu zapisnika sastavljenih o mojem saslušanju pred OZN-o m²⁹ naglasiti mi je, da su isti pravilno sačinjeni i da nisam bio nikakvim sredstvima siljen na bilo koji od mojih iskaza. Ovi zapisnici predstavljaju istinitu sliku mojih iskaza, kod kojih u cijelosti ostajem. Postupak kod OZN-e bio je inače prema meni vrlo dobar.

U pogledu letaka, koje sam vidio i čitao samo kada sam dolazio u Zagreb, a u tim letcima, koji su bili upereni protiv NOP-a vidio sam da se o partizanima ne govori baš prijateljski. Smatram da je kod tih letaka imao prste Tomašić,³⁰ no, nisam za to siguran.

Naglasujem da nisam nikada radio protiv NOP-a već naprotiv je u mojoj kući 1942. godine osnovan prvi NOO u mojem selu. Priznajem da sam sudjelovao skupštinama, koje su održavali sa kot. predstojnikom ustaše u Vel. Bastajima i Katincima i ja sam doista na ovoj drugoj skupštini govorio pozivajući narod da bude miran i da Hrvatski narod ne traži krštenje Srba³¹ već da čuva svoje vlastite živote.

Za vrijeme mojih posjeta u Zagrebu, ja sam razgovarao sa vodećim ličnostima HSS-a i tom zgodom iznašane su razne kombinacije u pogledu daljnjeg političkog i ratnog razvoja kako kod nas, tako i na ostalim frontovima. Znam da je bilo i govora o kombinaciji da je Balkan uticajna sfera Engleske i da bi Englezi nakon pobjede imali doći ovamo i pomoći HSS-u. Nikada ja nisam ništa govorio protiv partizana niti sam vršio neku propagandu, jer bi kada bi samo i pokušao da to učinim bio od partizana, koji su bili već od 1942. u mojoj okolini

²⁹ OZNA – Odjeljenje za zaštitu naroda, osnovano 13. svibnja 1944., bilo je partizanska obavještajna, protuobavještajna i sigurnosna služba zadužena za vojne i političke protivnike. Više o tome u: RADELIĆ, Zdenko, Uloga OZNE u preuzimanju vlasti u Hrvatskoj, 1945. – Razdjelnica hrvatske povijesti, Zagreb, 2006., str. 97 – 122.

³⁰ Ljudevit Tomašić (1901. – 1945.), političar. Završio studij filozofije i prirodnih znanosti u Zagrebu 1929. godine. Prije nego što je diplomirao, služio kao pučki učitelj u Sv. Martinu na Muri, odakle je otpušten zbog političkog djelovanja u korist HSS-a. Godine 1927. osuđen na tri godine zatvora, te pušten početkom 1929. iz zatvora zbog opće amnestije. Otada živi u Samoboru pod stalnim nadzorom policije. Izabran za narodnog zastupnika HSS-a 1935. (kotar Samobor) i 1938. (kotar Klanjec). Godine 1940. postaje ravnatelj Gospodarske sloge. Za vrijeme NDH pristaje uza sredinsku struju stranke oko V. Mačeka. Izdavao je ilegalna glasila HSS-a. Jedan od sudionika pregovora HSS-a s partizanskim pokretom. Zbog sudjelovanja u puču Vokić-Lorković uhićen krajem kolovoza 1944. i zatvoren u logoru u Lepoglavi. Ubijen od strane ustaša 24. ili 25. travnja 1945. godine.

³¹ Od kolovoza 1941. akcija prisilnog prekrštavanja (prevjeravanja) srpskog stanovništva poprima sve šire razmjere, koju je ustaški režim inicirao i organizirao, čemu se suprostavio vrh Katoličke crkve na čelu s nadbiskupom Stepincom. Ipak su pojedini svećenici sudjelovali u toj ustaškoj akciji izvodeći masovna prekrštavanja srpskog stanovništva.

smesta uhapšen. Naročito naglašujem, da je iskaz Domovića Valente u pogledu njegovih pet direktiva od kojih da sam mu ja dao četiri, neistiniti.

Generala Grlića,³² koji je bio komandant IV. gorskog zdruga u Daruvaru vidio sam prvi puta u Daruvaru koncem veljače 1944. Sa njim ja nisam vodio nikakove pregovore naročito ne pregovore o preuzimanju vlasti kako to u svom iskazu tvrdi Častek Vinko. Ja sam jedino putem generala Grlića avionom se prevezao iz Daruvara u Zagreb, jer sam se u Zagrebu, kao u velikom gradu, osjećao sigurnim. Godine 1943. preko kotarskog predstojnika u Daruvaru Mihalića upoznao sam generala Čanića, a to poznanstvo mi je bilo potrebno u svrhu intervencija za osuđene ljude. Na taj način uspio sam spasiti više stotina ljudi. Među inima intervenirao sam kod njega i za sina Dr. Smoljana.³³ Sa generalom Čanićem nisam nikada vodio neke političke razgovore, jer sam znao da je germanofil.

Ne smatram se krivim odnosno ispravljam se da sam možda donekle i kriv zato što nisam na poziv pošao u partizane, no, sva moja djelatnost na političkom polju tokom okupacije nije nikada bila upravljena protiv NOP-a, već naprotiv u moju su kuću partizani uvijek dolazili i ja sam im davao svaku pomoć. Ja sam dolazio doduše češće u doticaj sa predstavnicima okupatorske vlasti, no sve to sam činio u cilju da pomognem narodu i da oslobodim ljude od zatvora i raznih smrtnih presuda. Političke kombinacije o kojima sam govorio sa vodstvom HSS-a u Zagrebu nisu mogle imati nikakovog odjeka na terenu odnosno u mojem kraju, jer ja te kombinacije svome narodu nikada nisam saopćavao.

Ostajući u svemu kod svojih iskaza danim u izvidima molim da se postupak ubrza, jer sam bolestan i potrebno mi je liječenje.

Križanić (potpis)

Ipša Mijo (potpis)

³² Stjepan Grlić (Zagreb, 27. VII 1894. – ?), general. Časnik austrougarske vojske i vojske Kraljevine Jugoslavije. U razdoblju od 1941. do 1942. radi na ustrojavanju hrvatske legije te sudjeluje u borbama na istočnom bojištu u Sovjetskom Savezu kao pomoćnik zapovjednika 369. legionarske pukovnije. Po povratku imenovan zapovjednikom 4. gorskog zdruga. Umirovljen u rujnu 1944. pod sumnjom da je sudjelovao u puču Vokić-Lorković, da bi se ponovno aktivirao početkom 1945. godine, kada postaje zapovjednikom 9. gorske divizije. Po slomu NDH daljnja sudbina nepoznata. POJIĆ, Milan, Grlić, Stjepan, Tko je tko u NDH, Zagreb, 1998., 140.

³³ Bariša Smoljan (1888. – 1977.) odvjetnik i političar. Jedan od vođa HSS-a. Nakon sloma Jugoslavije 1941. djeluje na Mačekovoj liniji. U NDH često puta uhićivan i zatvaran. Nakon 1945. ne odlazi s Mačekom u emigraciju, nego ostaje u zemlji. Nove ga vlasti također zatvaraju i osuđuju na prisilni rad (1945. – 1946.) i (1949. – 1951.).

Z a p i s n i k

od 26.V.1945.

Predmet:

Saslušanje: Ipša Mije

Vi nam zadnji puta niste rekli istinu o vašim vezama sa generalom Čanićem. Nama je dobro poznato da ste vi određen od strane fašista da budete veza sa generalom Čanićem, stoga od vas tražimo o ovome istinitu izjavu.

Vi ste bio prisutan jednom sastanku kod Tomašića gdje su bili pozvani i ostali funkcioneri HSS-a, pa nam o tome kažite.

Od kako je bivši pukovnik Čanić prešao u Zagreb i postao general, ja sam dva puta bio kod istoga. Prvi puta me je on lično pozvao, a drugi put me je poslao Košutić³⁴ k njemu sa zadatkom da pitam da li bi isti htio s njime se sastati. Od generala Čanića dobio sam odgovor da se on neće upuštati u nikakove kombinacije.

Ljeti 1944. u stanu Tomašića našao sam Belačića iz Zagorja i još četvoricu čija imena ne znam. Tom prilikom govorio nam je prof. Tomašić – da je pogriješka HSS-a što oni nisu organizirali narod u šumu, a sada to učiniti da je već kasno. Isto tako nove ljude slati tamo nije pametno jer bi od njih komesari napravili komuniste. Naš je položaj za sada malo težak, jer ako ih šaljemo u ustaše onda nas ovi imaju pravo potjerat, ako idu u šumu tamo se ne bore za našu stvar. Stoga narodu treba reći da ide u domobrane koji će biti njihova vojska.

---

³⁴ August Košutić (1893. – 1964.), političar. Završio studij tehnike u Brnu. Bliski suradnik i zet Stjepana Radića. Nakon uvođenja diktature 1929. odlazi u emigraciju, gdje ostaje do siječnja 1937. godine. Potpredsjednik je HSS-a od početka 1930-ih godina. Nakon osnivanja NDH kratko zatvoren, ali ubrzo pušten, da bi opet bio zatvoren na tri mjeseca. U rujnu 1942. zajedno sa 60-ak HSS-ovaca zatočen u Lepoglavi zbog sumnje u suradnju s partizanima. Pušten zajedno s ostalima krajem 1942. godine. Za vrijeme Mačekova zatočeništva Košutić slovi kao čelni čovjek HSS-a. Glavni pregovarač s ustaškim režimom tijekom 1943. i 1944. o stvaranju zajedničke koalicijske vlade, ali pregovori su propali. Istodobno Košutić pregovara i s partizanima posredstvom dr. Ive Krbeka. Nakon neuspjeha puča Vokić-Lorković, Košutić je izbjegao uhićenje i početkom rujna 1944. prelazi na partizanski teritorij. Međutim, ovdje je brzo uhićen te ostaje u zatvoru do 6. rujna 1946. godine. Nakon izlaska iz zatvora pasivizirao se, smatrajući da treba čuvati stranačke snage HSS-a zbog predstojećeg urušavanja komunističkih redova uslijed unutrašnjih sukoba (Informbiro) i teške gospodarske situacije. RUPIC, Mato, Košutić, August, *Tko je tko u NDH*, Zagreb, 1998., str. 199 – 200.

Kakovu ste štampu vi dobivali od Tomašića i kome ste je davali?

Ja sam od Tomašića dobivao list „Pravicu”. Jedan sam primjerak poslao u Daruvar mome prijatelju Časteku.³⁵ Osim ovoga pred svoje hapšenje dobio sam i letke sa naslovom "Hrvatska i Hrvati", ali njega nisam nikome dao. Znam da je list "Pravica" uređivao Tomašić ali ne znam gdje su je štampali i tko je još to dobivao.

Šta vam je poznato o financijskoj pomoći koju su dobivali izbjegli funkcioneri HSS-a koji su došli u Zagreb?

Znam da je njih pomagala Organizacija i gotovo većinu njih je i uzdržavala, ali ja te pomoći nisam dobivao.

Dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Z a p i s n i k

**Predmet: Preslušanje Ipša Mije
Zagreb, dna 30.VI.1945. godine.**

Kada ste za NDH bili prvi puta u Zagrebu?

Bio sam koncem lipnja 1941. godine, tada sam se sastao sa Košutićem kod njega kod kuće. Košutić mi je govorio da ljudi ne idu u ustaše, a ako već moraju u vojsku da idu u domobrane. Rekao je da mi Hrvati moramo skupa živjeti sa Srbima i osuđivao progone Srba. Rekao mi je da o tome obavjestim naše ljude.

³⁵ Vinko Častek (1905. – 1944./1945.?) rođen u Gornjem Daruvaru. Otac Ivan i majka Marija, rođ. Barta. Češke nacionalnosti, poljodjelac. Rano se angažirao u redovima HSS-a. Postao zamjenik na listi HSS-a (nositelj Mijo Ipša) za kotar Daruvar na izborima 1938. godine. Tijekom rata pripada središnjoj liniji HSS-a. Izabran za člana Hrvatskoga državnog sabora 1942. godine. Pripadnici OZNA-e odveli su ga u noći 16./17. rujna 1944. u daruvarski zatvor, zatim u Velike Bastaje, a izgleda da je pogubljen na Papuku. Proglašen mrtvim odlukom Općinskog suda u Daruvaru 10. listopada 1958. godine. Vidi: IVKOVIĆ, Zdravko, VUSIĆ, Josip, BLAŽEKOVIĆ, Anita, *Jugoslovensko nasilje i prešućivane žrtve Drugog svjetskog rata i poraća na području današnje BBŽ*, Bjelovar, 2010., str. 293.

Kada ste drugi put došli u Zagreb?

Drugi put sam došao u jesen 1943. godine. Sastao sam se sa Tomašićem. Tomašić mi je rekao da bi se trebalo sporazumiti sa NOP-om i da ljudi ne idu u ustaše, a u partizane nema smisla ići pojedinačno nego nakon sporazuma s vodstvom. A ako moraju ići u vojku neka se ide u domobrane. Bio sam tada kod Pezelja,³⁶ on mi je rekao da se slaže s onim što mi je rekao Tomašić, da je doduše Tomašić mlađi, da se brzo zagrije za stvari, tako da se sada zagrijao za saradnju s NOP-om i da bi htio da se to odmah učini bez da se prije toga vidi dobra volja s druge strane, ali on je s tim zadužen i ja se s tim slažem.

Kada ste treći puta bili u Zagrebu?

To je bilo onda kad sam pobjegao od kuće i ostao u Zagrebu tj. 5. ožujka 1944. god. Nedjeljom sam obično išao kod Tomašića, Košutića i Pezelja. Bio sam jednom na jednom sastanku kod Tomašića, Tomašić je govorio o onome što sam već iznio u zapisniku od 25. V. 1945. god. Pezelj mi je govorio po prilici iste stvari kao i Tomašić.

---

³⁶ Stjepan Pezelj (1899. – 1975.), profesor i političar. Dugogodišnji osobni tajnik kod Jurja Krnjevića. Posebno važan u danima „prevrata“ 1944. i odlaska Mačeka u inozemstvo 1945. godine. Nakon rata najbliži suradnik A. Košutića. Vidi: MAČEK, Andrej, ŠKRABE, Nino, *Maček izbliza*, Zagreb, 1999., str. 264.

Kada ste zadnji put vidjeli Mesarova?

Zadnji puta sam vidio Mesarova³⁷ nakon sloma NDH u Zagrebu, tj. prije sloma NDH. Rekao mi je da će se nekud skloniti dok to prođe. Godine 1943. bio sam s njim na jednom sastanku u vinogradu blizu Virovitice, na tom sastanku bio je još Mato Cerić domobranski natporučnik. Kada je bio već partizan Cerić je došao sa zadatkom da pokupi podatke za napadaj na Viroviticu. Mesarov nije imao povjerenja u Cerića. Mesarov je rekao da nas Cerić hoće izrabiti u svoje svrhe.

Dovršeno.

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Z a p i s n i k

**Predmet: Preslušanje Ipša Mije
Zagreb, dne 2.VII.1945. godine.**

Kakove ste veze imali vi za Reberskim?

Reberskoga³⁸ sam poznao, ali s njim nisam podržavao neke uže veze. Bio sam kod njega u stanu na Josipovo 1944. da mu čestitam imendan. Kod njega nisam bio na nikakvom sastanku i u opće u Zagrebu nisam sudjelovao na nikakvom sastanku. To garantiram glavom.

³⁷ Martin Mesarov, jedan od prvaka HSS-a s područja Daruvara. Ubijen od strane OZNA-e u mjestu Vukovje pored Daruvara 4. I. 1946. kao organizator tzv. Mačekove „Bijele garde“. Ubijen Martin Mesarov, organizator Mačekove tzv. 'bijeke garde', Vjesnik, 5. I. 1946., str. 3.

³⁸ Josip Reberski (1881. – 1965.) odvjetnik i političar. Jedan od pripadnika užeg vodstva HSS-a. Za vrijeme rata često u zatvaran od strane ustaša. Umnogome otežavao komunističku agitaciju na području Zagreba i Hrvatskog zagorja te proglašen „narodnim neprijateljem“. Poslije rata emigrira u Rim, a zatim u Argentinu.

Od kada poznajete Starčevića?

Starčevića³⁹ poznajem iz Bjelovara iz 1943. god. ili 1942. Bio sam kod njega u posjetu nekoliko puta prilikom posjete sina koji je bio tamo u vojsci i prolaza za Zagreb. Kasnije smo bili skupa u zatvoru u Lepoglavi i u bolnici u Zagrebu. Razgovarali smo o političkoj situaciji, imao sam dojam da želi sporazum s partizanima, ali ne mogu reći da li je to mislio iskreno ili nije.

Dali ste razgovarali s nekim zarobljenim Englezima u Daruvaru?

Nisam

Da li ste uopće razgovarali sa nekim Englezima za vrijeme boravka u Daruvaru ili negdje drugdje?

K meni su došli u siječnju 1944. Lakuš, jedan Engleski oficir i jedan partizan. Oni su bili na prolazu kroz Miletince. Kod mene su prespavali i tamo su dobili kola da idu dalje. Lakuš mi je rekao da je taj Englez kapetan i član engleske vojne misije pri štabu VI. korpusa.

Šta ste vi govorili Časteku kad ste se vratili iz Zagreba odmah iza propasti Jugoslavije?

Ja sam rekao Časteku da je dr. Maček dao direktivu da naša stranka ostane na okupu i da se čeka dok ne dođe naše vrijeme da naši ljudi ostanu na mjestima opć. načelnika koji nisu politički istaknuti, da se ne sukobljujemo sa ustašama i vlasti tj. da ne izazivamo nepotrebne sukobe.

Šta ste vi govorili Časteku kad ste se vratili iz Zagreba 1942.?

To je bilo 1943. god. Ja sam Časteku pričao što sam razgovarao u Zagrebu sa Tomašićem, Pezeljem, Pernarom, Košutićem, da su oni mišljenja da će Njemačka izgubiti, a Englezi pobijediti da bi Balkan imao biti Engleska uticajna sfera i da će Englezi u slučaju pobjede pomoći HSS da dođe na vlast i da zato mi treba da budemo na okupu. Znam da su u tom smislu pisali letci koji su dolazili iz Zagreba. Nije mi poznato kojim su putem ti letci dolazili niti dali su dolazili na pivovarnu Rošić i dali ih je moj sin dijelio. Ti letci su bili sigurno od vodstva HSS. Letaci nisu dolazili na mene dok sam bio u Daruvaru, jer sam tamo bio samo 5 dana.

³⁹ Luka Starčević, jedan od prvaka HSS-a s područja bjelovarskoga kraja.

- Kakvo ste vi imali mišljenje o Magovcu i Lakušu? Obzirom na njihovu djelatnost za vrijeme diktature tj. Magovca, a za Lakuša mi je neko rekao da je bio 1941. kod poglavnika, ja sam smatrao da oni nemaju legitimacije da zastupaju NOP već samo vrh stranke. U tom smislu sam govorio Časteku.
- Poznajete li Valenčića Štefa i Kovačića Ivu, tko su oni? Poznajem. Valenčić⁴⁰ je bio neko vreme predsjednik kot. org. HSS-a u Daruvaru dok je Kovačić Ivo bio 1938. zamjenik narodnog zastup. za kotar Daruvar. tj. bio je za to kandidirao, ali nije izabran. Oba su bili HSS-ovci iz Vel. Maslenjače.
- Dali je u Vel. Maslenjači bio organiziran NOO? Dok sam ja tamo bio nije. Koliko ja znam Valenčić i Kovačić su govorili da će oni pomagati partizane, ali da NOO-a neće jer su se bojali ustaša.
- Zašto nije organiziran NOO u Šupljoj Lipi? Mislim da je tamo bio NOO. Tamo je bio Šimo Šimunović koji je bio član okružnice NOO-a, ali je kasnije pobjegao u Daruvar, zašto je pobjegao neznam. Meni nije poznato ko je donio direktivu iz Zagreba da se partizani pomažu, ali da se ne ide u NOP nego u domobrane, ja sam to čuo od Časteka kad sam izbjegao u Daruvar.
- Šta vam je poznato o direktivi da se ometa stvaranje NOO-a? O tome mi nije ništa poznato.
- Što ste vi govorili Časteku u veljači 1944. god.? Ja sam s Častekom razgovarao o situaciji. Predviđali smo da bi moglo doći do promjene stanja u Hrvatskoj. Častek je govorio da bi se zato trebalo biti spremno. On je predlagao da se povedu razgovori sa oficirima koji bi mogli da pomognu razoružanje Nijemaca i preuzimanje vlasti. Ja sam se s tim složio. Nije mi poznato dali je to direktiva iz Zagreba ili ne.
- Šta vam je Častek govorio o preuzimanju vlasti, tko je trebao da preuzme vlast? Poimenično nije spominjao nikoga.

⁴⁰ Zapravo Valečić.

Šta ste vi govorili Kamberu?

Ne isključujem da sam mu govorio kao isto što Časteku o Balkanu kao Engleskoj uticajnoj sferi i o tome da će Englezi dati Mačeku u ruke, to sam čuo u Zagrebu.

Vi poznajete Domovića Valenta?

Poznajem, on je bio tajnik kot. org. HSS za kotar Daruvar. Vidio sam se s njim u Daruvaru 1941., 1942. i 1943. Da nisam po Domovića prenosio nikakove direktive niti mu nikakove direktive davao. To garantiram glavom. Jedino sam mu rekao da se primi članstva u oblasnom NOO-u on me je zato pitao. U lipnju ili srpnju 1941. godine Domović je išao na čelu (...) zaštite na ustašku skupštinu u Daruvaru. Ja sam mu tada podbacio što su išli oružani, i što su uopće išli.

Kakovi su bili odnosi vaši sa vašim sinom?

Dobri. On se politički ravnao po meni. Vjerujem da je on pobjegao iz partizana zato što se kao i ja bojao ustaške osvete ili gestapovske. Posljednji put vidio sam se sa sinom kad sam odlazio iz Daruvara u Zagreb. S njim sam se dobro slagao i nije među nama bilo sukoba ni mimoilaženja ni u političkom ni u porodičnom smislu.

Vi ste govorili svome sinu da se partizani bore za veliku Jugoslaviju i za komunizam? Vaš sin je rekao doslovno ovo: bio sam uvjeren, a to su mi pričali moj otac, Častek Vinko i drugi da se partizani bore za veliku Jugoslaviju i da će svi Hrvati ustati protiv toga. Isti su govorili da su u NOV rukovodioci komunisti i da se oni bore za komunizam, a da to Englezi i Amerikanci neće dozvoliti i da im neće pomoći, nego da će pomoći Dr.-u Mačeku i njegovim ljudima da preuzmu vlast u Hrvatskoj. Ja sam u to vjerovao kako su oni govorili i dijelio sam letke koji su bili upereni protiv NOP. Po pričanju moga oca, Zelića i Valečića letci su dolazili iz Zagreba, a što sam se i sam posle uvjerio, jer sam ih primao, a dali su ih štampati Tomašić, Košutić, Pezelj, Farolfi, Somljan i drugi. Dali ste vi to govorili svome sinu i tko je vama govorio da tako govorite?

Ja sam tako govorio 1943. godine i to po direktivi iz Zagreba. Tako mi je govorio slično prof. Tomašić i prof. Pezelj.

Zašto ste se vi povodili za tim direktivama i radili u tom smislu kad ste bili u uskoj vezi s partizanima i kad ste znali da te tvrdnje ljudi iz vodstva ne odgovaraju stvarnosti. Zar ste vi više vjerovali toj nekolicini ljudi vodstva, nego svome narodu koga ste vidili u borbi?

Kako to da on i Častek i Domović i dr. tvrde da ste im govorili slične stvari. Dali je možda to govorio njima vaš sin?

Vaš sin tvrdi da ste vi prenijeli na Časteka direktivu vodstva HSS da se izvrši priprema za preuzimanje vlasti u kotaru Daruvar uz pomoć domobranstva i ustaša tj. generala Grlića i bojnika Majera. Sjećam se kakve ste direktive u tom pogledu dobili i zašto ste ih promijenili?

Vi ste znali da je Grlić dao poubijati i otjerati u logor mnogo ljudi, pa ste se ipak na njega obratili s predlogom da on pomogne u preuzimanju vlasti i sređivanju prilika?

Ja sam to govorio svome sinu, jer je on jako mrzio Švabe i bio je neoprezan tako da umalo nije izgubio glavu, da bi ga malo ublažio da ne strada. Drugima to nisam govorio.

Moj sin to nije sigurno govorio, a ni ja. Više je vjerojatno da su ti ljudi sami dobili te direktive u Zagrebu jer su odlazili u Zagreb.

Ja se toga ne sjećam, ali ne isključujem mogućnost da je bilo tako.

Ja sam se na njega obratio po nagovoru Tomašića i Marije Mihalić koja me je molila da se zauzmem za njezina muža koji je bio u opasnosti po život sa još 10 drugih. Ako se htjelo nešto od njega postići, trebalo mu je nešto i obećati a znalo se da on traži puta da se prebaci na u stranu jer ga savjest peče. Ja neznam šta je Tomašić htio, ali nije isključeno da je on ozbiljno mislio da upoterbi Grlića za preuzimanje vlasti.

Dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Z a p i s n i k

Predmet: Preslušanje Ipša Mije**Zagreb, dne 30.VII.1945. godine.**

Kad ste se namjestili kod Krešića?

Oko 5. ožujka 1944. To je bilo odmah kad sam došao u Zagreb. Bio sam kod njega na ručku na kojemu su bili osim mene on i njegov sin i tužio sam mu se da teško živim. On mi je ponudio da budem kod njega vrtlar. Ja sam to primio i ostao sam kod njega u službi do 20.VIII.1944. S njim sam se i otprije poznavao. S Krešićem sam došao prvi puta u vozu 1941. kad je on bio tužen od ustaša da je nepravilno stekao svoj imetak. Tada je najme logornik Račan⁴¹ bivši poslanik HSS, a kasnije poglavnik, koji je tu tužbu podnio bio stavio i mene za svjedoka misleći da ću im optužiti Krešića da je uz pomoć diktature stekao imetak. Kako sam znao da je Krašić HSS-ovac, upozorio sam ga na to i od tada se s njim poznajem. Poznato mi je da je u Velikim Zdencima na Krešićevom imanju bila vojnička posada. Nije mi poznato da je Krešić trebao sa Častekom i Grličem da preuzme vlast u Daruvaru, ja barem o tome nisam pisao ništa Časteku. Ne isključujem mogućnost da je Častek o tome razgovarao s Krešićem. Krešić mi o tome nije ništa govorio. Od strane seljačke stranke odnos je bio dobar. Ja sam sudjelovao na skupštinama u Vel. Bastajima i Katincima. Te je skupštine sazvaio kot. predstojnik Mihalić, on je došao po mene i tražio da umirim narod. U Vel. Bastajima bio je i ustaški logornik. Mihalić i ustaški logornik pozivali su narod da se pokoravaju vlasti i govorili su o tome da Srbi treba da se pokrste. U pokrštanju Srba naročito je govorio katolički pop. Ja sam rekao samo nekoliko riječi, upozorio sam narod da bude miran, ako nema razloga da bježi, rekao sam da su čuli što su rekli predstavnici vlasti da mi hrvatski seljački narod ne tražimo da se Srbi pokrštavaju.

Kakav je bio odnos prema Srbima u vašem kotaru poslije dolaska ustaša?

Tko vas je upoznao sa Grličem?

Kada sam pobjegao u Daruvar iz moga sela 1944. god. morao sam ići Grliču koji je onda bio zapovjednik IV. gorskog zdruga. Na to me je upozorio Častek. Grliču sam rekao da sam pobjegao pred partizanima, jer mu nisam mogao reći da sam pobjegao pred Švabama. On mi je rekao da ostanem u Daruvaru. Kako sam ja u Daruvaru bio svakom na oku nisam htio tamo da ostanem i namolio sam Grliča da me prebaci avionom u Zagreb jer druge veze nisu bile sigurne, a i druge su se osobe prebacivale avionom. Grlič je nastojao da me zadrži, govorio je da bi se sastajali i razgovarali katkad, ali kad sam ja tražio da odem on je rekao da će me prebaciti u Zagreb. Poslije se više nisam sastajao sa Grličem i 5. ožujka prebačen sam u Zagreb.

⁴¹ Miško Račan (1882. – 1945.), rođen u Velikim Zdencima, seljački agitator i zastupnik HSS-a, u NDH doglavnik. Vrlo rano pristupio Hrvatskoj seljačkoj pučkoj stranci (HPSS) braće Radića kao povjerenik stranke u Velikim Zdencima (1908.). Od tada se uključuje u rad mnogih udruženja, a nekim postaje i osnivač. U Gospodarskom društvu je tajnik, u Narodnoj čitaonici potpredsjednik te jedan od utemeljitelja Hrvatskog sokola. Postaje i odbornik Imovinske križevačke općine. Uživao veliki ugled u svom kraju, a zanimljivo da je naučio i češki jezik. Kasnije postaje narodni zastupnik HSS-a za kotareve Đurđevac (1925.) i Slavonska Požega (1927.). Nakon ubojstva Radića osuđuje politiku HSS-a i napušta stranku. Za vrijeme šestosiječanske diktature često proganjan zbog isticanja hrvatske zastave i održavanja ilegalnih sastanaka. Potkraj 30-ih godina približava se ustaškom pokretu. Pisac mnogih popularnih članaka u raznim seljačkim časopisima u kojima opisuje seljački način života i rada te predlaže načine njihova poboljšavanja. Nakon uspostave NDH dolazi u njega do određenoga kolebanja, ali kasnije sudjeluje u radu Ustaškog stožera Bilogora i aktivno se uključuje u ustaški pokret. Član Hrvatskog državnog sabora od 1942. godine. Imao važno mjesto kao povjerenik staleške organizacije ustaškog pokreta Hrvatskog saveza seljaka i mjesto stožernog pobočnika. Doglavnikom po odluci Poglavnika postaje 20. srpnja 1943. godine. Prema nekim podacima, unatoč tim funkcijama Račan nastoji djelovati pomirljivo i „izbjegava oštriju konfrontaciju s protivnicima ustaškog pokreta“. Nakon sloma NDH i neuspješnog povlačenja sproveden u zarobljeničkoj koloni u Zagreb, ali mu se trag gubi kod Dugog Sela. Više o Mišku Račanu vidi u: HEROUT, Vjenceslav, *Miško (Mijo) Račan (1882. – 1945.)*, Pučki kalendar Bjelovarsko-bilogorske županije, Bjelovar, 2011., str. 150 – 152.

Šta vam je poznato o generalu Grliću?

General Grlić bio je u Rusiji kod Staljin-grada. Čuo sam za njega prvi put u jesen 1943. kada je vodio oružane akcije protiv sela okolice Pakraca. Akcije su bile naročito uperene protiv Srba. Tko je god bio sumnjiv proti partizana to je za njega bilo loše. U Daruvaru je bio već malo mekši. Ja sam mu jedan put pisao pismo 1944. u siječnju preko kot. predstojnika Mihalića na zahtjev seoskog NOO-a Batinjani da ga upozorim da će odgovarati kao ratni zločinac ako ne pusti iz zatvora 5 seljaka taoca Srba koje je on i učinio.

Vi poznajete učitelja Tepšića?

On je Srbin i bio je učitelj u Bastajima. Još neko vrijeme za NDH ostao je u Bastajima. Kasnije sam ga vidio kao domobranskog oficira. Tepšić je sarađivao sa ustašama. On je od njih dobio i oružje da naoruža jedan stanoviti broj Srba u Vel. Bastajima. Ja sam ga pitao šta će mu to naoružanje, a on mi je odgovorio: pa nek i Srbi imaju oružje neka si i oni spašavaju živote. Inače se nije moglo jasno razabrati što taj čovjek misli. Koliko znam to oružje nije bilo upotrebjeno proti nikoga nego su ga partizani jedne noći odnijeli. (Moje veze s Tepšićem bile su prijateljske.)

Dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Z a p i s n i k

Predmet: Preslušanje Ipša Mije

Zagreb, dne 1.VIII.1945. godine.

Od kuda vi poznajete generala Čanića?

Poznajem ga od 1943. god. iz Daruvara. Išao sam kot. predstojniku Mihaliću da interveniram za jednu grupu Srba, a on me poslao generalu Čaniću koji je bio zapovjednik IV. gorskog zdruga. Ja sam otišao k njemu kao narodni zastupnik da interveniram za ljude iz moga kotara. Intervencija je uspjela 16 ljudi uhapšenih bilo je odmah pušteno, a za četvoricu smo uredili tako da su bili pušteni kasnije u zamjenu za jednog švabu koji je bio u partizanskim rukama. To sam ja uredio s drugom Brkom i ta su četvorica onda otišli u šumu. Kod Čanića sam dolazio još nekoliko puta radi intervencije. Kad sam pobjegao u Zagreb išao sam Čaniću da mu zahvalim što je dozvolio da me se avionom prebaci u Zagreb. Drugi puta sam išao Čaniću u proljeće 1944. što me je poslao Košutić. Trebao sam ga pitati za njegovo političko mišljenje.

Zašto je to Košutuć htio?

Htio je da vidi je li Čanić izmijenio svoje mišljenje, Čanić mi je rekao da on ostaje uz poglavnika.

Kakove je kombinacije imao Košutić sa Čanićem?

Neznam. Ja sam zapravo imao Čaniću iz drugog razloga nego što sam prije naveo tj. išao sam radi Smoljenovog sina. Smoljan me je molio da interveniram kod Čanića da njegov sin koji je bio u domobranima ostane u Zagrebu. Ja to nisam htio. Onda me je pozvao Košutić i rekao mi da to učinim da sam onda išao Čaniću i neznam dali je intervencija uspjela.

- Zašto niste odmah kazali istinu? Iz kojega vi razloga branite Košutića i Smoljana?   Bilo me je stid kazati da su me radi toga slali Čaniću.
- Kada i zašto ste bili uhapšeni?   29.VIII.1944. Na saslušanju saznao sam da sam uhapšen za to što sam pisao pismo Časteku. Pitali su me kako sam ja mogao u tom pismu savjetovati generalu Grliću da se sporazumjeva s partizanima i rekli su mi da sam ja kriv što je opao moral među oficirima i vojnicima IV. gorskog zdruga i što se zdruk raspao. Ja sam priznao da sam pismo pisao, ali sam se pravdao da ja nisam njemu savjetovao da se sporazumjeva s partizanima, jer to nisam ni mogao savjetovati, rekao sam im, jer da sam i ja sam pobjegao pred partizanima. Tada sam bio osuđen na tri godine logora i otpravljen u Lepoglavu. U Lepoglavi sam ostao do 25.IV.1945. a onda sam bio prebačen u bolnicu na Rebro.
- Ko je još bio uhapšen u to vreme od vaših drugova?   Bio je Farolfi, pukovnik zaštite Rundorfer, pukovnik Lulić, general Blašković, prof. Tomašić.
- Radi čega su oni bili optuženi?   Drugi nisu bili preslušani osim Farolija koji je mislim bio optužen radi veze s oficirima.
- Šta su vas pitalo o puču Lorković-Vokić?   Ništa.

Šta ste vi napisali Časteku?

Meni je prof. Tomašić rekao po prilici u žetvi 1944. da pokušam pisati generalu Grliču ako sam s njim dobar, da utičem na njega da se drži naklon prema nama. Ja sam rekao Tomašiću da ja Grliča toliko ne poznam, ali da će on pisati Časteku. U isto vrijeme radilo se o suđenju nekih ljudi koji su bili uhapšeni u tom kotaru. Ja sam onda pisao pismo Časteku i zatražio od njega da govorim s Grličem, a koje s njim dobar, da ga upozorim na situaciju, na mogućnost da dođe do izmjene režima, da ga upozorim da bude blaži u odnosu prema narodu, da u slučaju preokreta gleda sačuvati hrvatske živote, da ne forsira borbu. Ne sjećam se da sam pisao da se Častek sporazumi s njim o preuzimanju vlasti u slučaju preokreta, ali ne isključujem mogućnost da sam mu pisao u tom smislu.

Dali ste vi preko Časteka intervenirali za koga?

Ja sam više puta intervenirao preko Časteka. Tako sam u jesen 1942. doznao da se priprema akcija za čišćenje u našem kotaru rekao Časteku kad si mogao već jedanput ići poglavniku onda odi i sada i uredi da u našem kotaru ne bude klanja kao u drugom kotaru.

Častek kaže da je on išao u sabor samo zato da bi mogao za ljude intervenirati šta vi o tome znate?

Tako je i meni rekao kad je došao iz Zagreba.

Častek kaže da je on razgovarao s vama prije nego je išao u sabor pa da ste i vi bili toga mišljenja da netko treba da ide u sabor da ljude zaštićuje?

Ja nisam ni sam išao u sabor niti sam njega nagovarao. Mislim da s njim nisam razgovarao prije odlaska u sabor. Mogao sam mu najviše reći: učini šta hoćeš.

Dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Z a p i s n i k

Predmet: Preslušanje Ipša Mije**Zagreb, dne 4.VIII.1945. godine.**

Pitao sam vas dali se sjećate da ste prisustvovali nekom sastanku u Zagrebu, dali ste se naknadno sjetili toga?

Ja sam o tome razmišljao i sjetio sam se da sam u ljetu 1944. prisustvovao sastanku koji je održan u stanu Košutićevom. Na tom sastanku bili su osim Košutića i mene prisutni: Bariša Smoljan, Lujo Tomašić, Stipe Pezelj, Tomo Baburić⁴² i možda još neko, ali se ne sjećam. Tomašić je govorio o političkoj situaciji. On je rekao da je Njemačka već pri kraju, da je jasno da će pobjediti saveznici i da treba nešto preduzeti kako bi se osigurale pozicije HSS-a u budućem uređenju zemlje. On je u tu svrhu predložio da se organizira Hrvatska šuma tj. vojne jedinice koje bi bilo potpomognute od Engleza i koje bi se borile za osiguranje pozicije HSS-a. On je postavio pitanje meni i Baburiću šta mi o tome mislimo. Nato je uzeo riječ Baburić i rekao da bi partizani te vojne organizacije gledali kao bijelu gardu te da bi ta hrvatska šuma morala stupiti u borbu s partizanima tj. protiv njih ili s njima ili s ustašama tj. protiv njih ili s njima. On je bio mišljenja da se treba sporazumiti s partizanima. Ja sam se složio s tim stanovištem. Smoljan je pitao dali se ima veza s Englezima. Tomašić je odgovorio da nema, ali da bi se mogla uspostaviti. Tomašić je predložio da se Košutiću povjeri mandat da pregovara s partizanima. Taj sastanak trajao je oko dva sata.

⁴² Tomo Baburić, narodni zastupnik HSS-a iz bjelovarskoga kraja.

Kada ste se zadnji puta vidjeli sa Šimunom Šimunovićem i šta znate o njemu? On je pred godinu dana došao u Zagreb s nekim čin. min. narodnog gospodarstva u vezi sa osnivanjem milicije. Došao je tada i k meni i rekao mi da ga taj činovnik čijeg se imena ne sjećam nagovara da osnuje miliciju. Ja sam mu savjetovao da to ne čini i tako je on otišao.

Dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

Zapisnik
od 7. marta 1946.

načinjen kod
o izpitu

JAVNOG TUŽIOCA ZA GRAD ZAGREB
kao okrivljenika

PRISUTNI:

Iztražni sudac:

Zapisničar:

Prema odredbi iztražnog sudca: Na zahtjev okrivljenika:

Sudski svjedoci:

Početak u   sati   podne

Okrivljeni odgovara na obća pitanja:

Ime i prezime (nadimak ako ima)?   Ipša Mijo

Ime i prezime roditelja
(djevojačko prezime matere)?

Koje ste vjere?   generalije kao na zapisniku od 16.8.1945. kod

Gdje ste rođeni?   Javnog tužioca za grad Zagreb

Gdje živite?

Koliko imate godina?
(dan, mjesec i godina rođenja)

Čiji ste državljanin?

Koji Vam je materinski jezik?

Čime se zanimate?

Kakve su Vam porodične prilike?

Jeste li pismeni?

(školska naobrazba)

Jeste li služili vojsku?

Kakvog ste imovnog stanja?

Da li ste kad i zašto osuđivani?

Da li ste sad pod iztragom?

(Ako je malodoban).

Tko Vam je zakonski zastupnik?

Pošto predočeno djelo za koje se sumnjičim i pozvan da li imadem nešto da navedem u svoju obranu navodim sljedeće:

Ja sam bio pristaša HSS i na listi HSS bio sam izabran za narodnog zastupnika za kotar Daruvar. Zamjenik moj na toj listi bio je Vinko Častek također iz Daruvara. Ja sam nastanjen u selu Miletincu. Za vrijeme sloma bivše Jugoslavije ja nijesam imao nikakvu vezu u preuzimanju vlasti u kotaru Daruvar od strane novih ustaških vlasti. Mnogo kasnije poslije sloma možda dva do tri mjeseca čuo sam za proglas dr. Mačeka kojim je naredio navodno pokoravanjem novim vlastima. Ja lično nisam vjerovao da je dr. Maček takav proglas izdao već sam mislio da je to najobičnija ustaška podvala.

Dok sam bio u mome selu ja nijesam vodio nikakovu aktivnu politiku. Par puta me je kotarski predstojnik Mihalić pozivao, da ja pređem ustašama, ali sam ja to uvijek kategorički odbijao. Istina je da sam ja prisustvovao skupštinama u Vel. Bastajima i Katincima na kojima je bio prisutan kotarski predstojnik Mihalić i ustaški logornik. Međutim ja sam prisustvovao ovim skupštinama zato što me je pozvao kotarski predstojnik i objasnio mi da Švabe i to domači žele Srbe prekrstiti na evangeličku vjeru i upisati ih u Kulturbund te da bi na taj način kotar Daruvar prestao biti hrvatski uslijed Poglavnikove odredbe o Njemačkoj narodnosnoj skupini. Ja sam kazao, a znajući da prekrštavanje neće ići bez progona i krvi, a da se narod spasi ja sam pristao da na ovim sastancima uvjerim narod o tome, da nije potrebno da se prelazi na niti jednu vjeru. I zaista ja sam govorio na skupštini u Katincima te sam kazao Srbskome narodu da Hrvatski seljački narod ne želi prekrštavanje Srba, a ako im se načini kakova nepravda neka se žale kotarskom predstojniku. Ovim postupkom ja sam mislio da

otklonim nesreću od strane Srpskog naroda u onome momentu koja mu je prijetila, jer druge pomoći nijesam znao. U svome selu ja sam ostao stalno sve do kapitulacije bivše Jugoslavije pa do 28.II.1944. kad sam prešao u Zagreb gdje sam ostao do kolovoza 1944., a onda sam bio po raznim ustaškim zatvorima do oslobođenja po Jugoslavenskoj Armiji. Za vrijeme dok sam bio stalno u selu odlazio sam češće po raznim poslovima u Daruvar, a Zagrebu sam samo bio čini mi se do dva puta, ili tri puta.

U Daruvar sam odlazio bilo po svojim privatnim poslom bilo za razne intervencije za koje me narod mojega kraja molio i to kod ustaških raznih vlasti. Isto tako sam u Zagreb išao dva do tri puta kao što sam napomenuo i to samo privatno. I ako sam išao u Zagreb samo radi svojih privatnih poslova ipak sam se usput sastajao sa prvacima iz naše stranke, a jedanput sam došao u Zagreb isključivo po političkom poslu. Ja sam se definitivno 28.II.1944. preselio u Zagreb jer sam se zaželio mirna života pošto mi je u mome selu bilo dozlogrdilo jer mi je stalno glava bila u opasnosti pošto su po noći i po danu dolazili partizani, a opet bi došli Njemci pa mi je taj život vječnoga straha dodijao i ja sam odlučio da se preselim stalno u Zagreb time da nađem neko zaposlenje pa da se smirim. Napominjem da sam ja otišao u Zagreb i to za vrijeme dok su partizani bili na vlasti u mojem selu. Iste noći pobjegli su i partizani iz moga sela odnosno partizani su se povukli, a ja sam pobjegao kako sam već kazao u Zagreb.

Generala Grlića i generala Čanića poznajem, a upoznao sam ih na taj način što sam odlazio kod njih radi interveniranja za pojedine saradnike narodno-oslobodilačkog pokreta. Generala Čanića upoznao sam ili u jeseni 1942. ili početkom proljeća 1943. Ja sam kod generala Čanića bio možda kojih desetak puta za razne intervencije za pojedine osobe i skupine suradnike NOP-a ili partizana osim toga molio sam za zaštitu protiv pojedinih ustaških zulumčara.

Ja sa generalom Čanićem nijesam razgovarao o politici već sam mu samo jedanput u razgovoru natuknuo da bi Njemačka mogla izgubiti rat, ali on mi je kazao, da je to malo vjerojatnosti, a u ostalom da se to njega ne tiče, da je on vojnik i da on služi samo „Poglavnika i Hrvatsku”. Čanić je svojevremeno bio premješten iz Daruvara u Zagreb odnosno gdje je bio, ali znam da je bio u Zagrebu i ja sam s njim u Zagrebu također više puta razgovarao odnosno samo dva puta i to prvi put sam otišao k njemu da mu se zahvalim što me je prebacio avionom u Zagreb, a drugi puta išao sam intervenirati za sina Bariše Smoljana za koju intervenciju neznam dali je uspjela. Ja sam se prebacio avionom jer su se tako prebacivali i ostali ljudi pošto drugoga saobraćaja nije bilo. Ja sam generalom Čanićem nisam imao nikakove političke veze niti političke saradnje.

Za vrijeme do 28. II.1944. kad sam zalazio po privatnom poslu u Zagreb znao sam se sastati sa uglednom prvacima bivše HSS i to sa Tomašićom, Pezeljom, Pernarom, Košutićom, a možda i kojim drugim samo se danas nesjećam. Međutim kad sam otišao u Zagreb kao što sam rekao isključivo po političkom poslu imao sam jednu misiju koju mi je saopćio pok. Mijo Pešut komandant papučkog odreda, koji je došao k meni po noći i saopćio mi da odem

u Zagreb te da se sastanem sa Tomašićem i da mu predložim da HSS stupi u saradnju sa narodno-oslobodilačkim pokretom.

Ja sam se zaista u Zagrebu sastao tako čini mi se koncem listopada 1943. god. u stanu Tomašića sa njima, to sam mu isporučio ovu poruku za suradnju bivše HSS sa narodno-oslobodilačkim pokretom, naglasivši da je to i moje mišljenje, da je takova suradnja potrebna. On mi je nato kazao, da će se naći puta i načina, ali da o tome ne može sam odlučiti. Ja sam ovu poruku prenio pok. Miji Pešutu našto mi je on primjetio da zašto oklijevaju. Pored ovoga kao što sam već kazao za ovaj period vremena do 28.II.1944. znao sam se sastati sa nekim prvacima na ulici, a nekima sam dolazio u stan. Tako sam bio 1942. god. kod podpredsjednika Košutića u njegovom stanu bio sam dva puta kod Tomašića i razgovarao sam sa Pezeljem i Pernarom. S Košutićem sam se sastao u njegovom stanu 1941. god. tada mi je on kazao da su prilike takove da se politički ne može raditi, neka se naši ljudi drže na okupu i neka zaštićuju Srbe, da mi Srbi i Hrvati moramo živiti skupa i neka ljudi ne idu u ustaše, a ako već moraju biti u vojsci neka idu u domobrane. U razgovorima koje sam imao sa Tomašićem i Pezeljem Tomašić mi je govorio slično kao i Košutić 1941. te mi je govorio također da ako već ljudi moraju ići u vojsku neka idu u domobrane, a ne u ustaše. Ne mogu se sjetiti da bi mi ovo posljednje govorio i okr. Pezelj Stjepan. Ako sam to ranije kazao kod saslušanja odmah mogu izjaviti da sam bio neposredno posle pjegavog tifusa i da se nisam mogao svega točno sjetiti, jer nisam bio potpuno duševno pri sebi. Za period vremena od sloma stare Jugoslavije pa do 28.II.1944. kad sam se definitivno preselio u Zagreb ja nisam niti čitao letke naše stranke niti primao niti raspačavao. za ovo vrijeme možda mi je netko kazao da su bili izdavani letci naše stranke ali se ja toga danas ne sjećam.

Za vrijeme od 28. II.1944. do mjeseca augusta 1944. kad sam bio po ustašama zatvoren ja sam odlazio Tomašiću gotovo svaku nedelju u njegov stan, s Košutićem sam se sastao u njegovom stanu par puta. Isto tako sam se sastao sa Pezeljom u njegovom stanu par puta, a isto tako sa Reberskim u njegovom stanu i na ulici par puta, dok sam se sa Pernarom sastao na ulici možda 2-3 puta kao i sa kojim drugim prvakom HSS kojeg sam poznavao.

Usljed poodmaklog vremena saslušanje je preknuto.

Dovršeno.

N a s t a v l j e n o

dana 8. marta 1946.

U pogledu organizacije podzemne štampe koje je izdavalo vodstvo HSS meni o toj stvari nije ništa poznato. Ja jedino znam da su kolali izvjesni letci među njima i list „Pravica” i ja sam jednom prigodom u ljetu 1944 god. kad sam bio u stanu Tomašića primio od njega jedan list „Pravica”. Ja sam ga tom prigodom pitao i interesirao se tko uređuje list i.t.d.a on mi je

odgovorio da što me to briga da se to ne govori". Isto tako drugi put također u ljetu 1944 god. dao mi je više komada letaka i ja se ne sjećam koji su to letci bili i tom prigodom mi je kazao da ove letke ako mogu rasturam u provinciju. Do ovoga rasturanja međutim nije došlo jer su ustaše mene na večer došli uhapsiti, pa sam ja te letke bacio u nužnik. Mislim da je list „Pravicu” izrađivao Tomašić, a gdje se je štampala meni nije poznato. Da li je u „Pravici” surađivao Kotušić, Bariša Smoljan i Pezelj nije mi poznato. Smatram da su ti letci koje mi je predao Tomašić izlazili od strane više HSS! Ja sam cijelu tu štampu shvatio i pravac njena pisanja da ona udara protiv ustaša s jedne strane i protiv taktike narodno-oslobodilačke borbe s druge strane.

Generala Grlića sam vidio svega jedanput. Znao sam da je ratni zločinac jer sam čuo pričati da je u okolici Pakraca dao uništiti više sela, a razumljivo je po sebi da pri tome bilo i masa ubijenih ljudi. Ja sam kad je jedna grupa ljudi bila zatvorena otišao Tomašiću i kazao mu da bi ove ljude trebalo nekako pustiti i da bi ja pisao Časteku da se obrati generalu Grliću. To je jedini moj odnos koji sam imao s generalom Grlićem osim što sam jedan-put bio radi intervencije, a i ranije sam mu jedan list pisao također radi intervencije.

Pošto mi je predočeno pismo u prepisu, a koje sam ja navodno pisao mome poslaniku zamjeniku Časteku izjaviti nije da sam ja zaista takovo pismo njemu pisao osim što se ne sjećam da bih ja bio spominjao Majefovu bojnu, a otklanjam da bi ja u tom pismu bio napisao cijeli onaj period koji počimlje sa „šaljem Vam nešto letaka” pa do „u svakom selu gdje se može”.⁴³ Isto tak poričem da sam ja u tom pismu pisao onaj period koji počimlje „sa riječima” Matoušek će vam donjeti” a svršava sa riječima „jedan gospodinu Šeršiću”. Dodajem da je u ovom pismu koji mi predočujete izostavljeno, da sam ja predlagao sporazum s partizanima. Ja sam samo jedno jedino pismo pisao generalu Grliću i to povodom intervencije za šestoricu taoca u selu Batinjama. Sa svega ozloženog ne osjećam se krivim niti za djela političke suradnje s okupatorima, a niti za djelo pomaganja okupatora. Glede ostaloga ostajem u cjelosti kod zadnjeg svojeg iskaza ukoliko nijesu u suprotnosti sa mojim današnjim saslušanjem.

Drugo nemam što da navedem, osim da sam ja i suradjivao sa partizanima, da je prvi partizanski odbor bio osnovan u mojoj kući da sam narodno oslobodilački pokret pomagao materijalno živežnim namirnicama i dobavom raznog materijala, pa molim da se ovo svakako uzme u obzir, a osim toga sam spasio svojim radom mnoge partizanske rukovodioce.

Proti Vas temeljem čl. 4. zadnji stav Zakona o krivodjelima protiv naroda i države određujemo istražni zatvor, jer ste i nakon saslušanja osnovano sumnjivi, da ste počinili kriv. djelo pomaganja okupatora i političke suradnike.

Primam na znanje odredbu o istražnom zatvoru, i žalim se protiv istoga jer smatram da nema zakonitog razloga za moje dalje zadržanje u istražnom zatvoru pošto smatram da u mom radu nema nikakvog krivičnog djela po Zakonu o kriv. djelima protiv naroda i države.

dovršeno:

Saslušao:
(potpis nečitak)

Zapisničar:
(potpis nečitak)

Saslušani:
(Mijo Ipša)

SUMMARY

**Prominent Daruvar CPP (eng. Croatian Peasant Party / hrv. Hrvatska seljačka stranka)
champion Mijo Ipša. „Managing during hard times” – records from the hearing
of Mijo Ipša in front of the Department of National Security
(hrv. Odjeljenje za zaštitu naroda – OZNA) (1945 – 1946)**

Abstract: This paper gives a portrayal of the life and political action of Mijo Ipša, prominent CPP champion in the Daruvar area. The basis of this paper is the record of the hearing of Mijo Ipša held by the DNS (hrv. OZNA) in the time between 1945 and 1946 while preparing a grand judicial procedure against the CPP leaders, Mijo Ipša included. The record got preserved in the Croatian State Archives, in the personal collection of the historian Bogdan Krizman. The source material is held in the Military Archives of Serbia.

---

⁴³ Dio pisma vidi gore u radu, ostatak kod Krnića.